

ישיבת הכותל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדור הלוי נבנצל שליט"א לפרשת תולדות תשע"ט¹ עשו - צביעות וזלזול בעבודת הקרבנות

לתוך הפה... אחרי שישפכו לתוך הפה, אז אדע שזה תבשיל עדשים. אבל כרגע איני יודע מה יש בסיר הזה...
עכשיו הכל מובן: "על פן קרא שמו אָדום" - על שם הצביעות שהתגלתה כאן, שעשה עצמו כאילו אינו יודע מהו "הָאָדָם הָזֶה", כדי שיוכל לאכול את התבשיל שהוכן לאביו, ולהשאר בחזקת "צדיק".

צביעות זו היא תכונה יסודית ושרשית אצל עשו. כבר בצעירותו נהג "לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו: אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן? - כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות" (רש"י בראשית כה, כז). למרות שהיה רחוק מאד מלדקדק במצוות (עי' רש"י שם, כט). כמו כן בהיותו "בן אַרְבָּעִים שָׁנָה, וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת יְהוּדִית בַּת בְּאֵרִי הַחֲתִי, וְאֶת בְּשֵׁמֶת בַּת אֵילָן הַחֲתִי" (שם כו, לד). ומה עשה לפני כן? - "כל ארבעים שנה היה צד נשים מתחת בעליהן ומענה אותם. כשהיה בן ארבעים, אמר: אבא בן ארבעים שנה נשא אשה, אף אני כן!" (רש"י שם) ממש צדיק כמו אביו! וכשהוא כבר נושא אשה, את מי הוא לוקח? - "אֶת יְהוּדִית בַּת בְּאֵרִי הַחֲתִי". מי היא יהודית? - יהודית היא "אֶהְיִיבְקָמָה בַּת עֵנָה בַת צִבְעוֹן הַחֲתִי" (שם לו ב, ועי' רש"י שם), "והוא כינה שמה יהודית, לומר שהיא כופרת בעבודה זרה³, כדי להטעות את אביו" (רש"י שם). צביעות שיטתית בכל שלב ושלב. "על פן קרא שמו אָדום", על שם הצביעות שבאה לידי ביטוי בפרשה שלנו, כשביקש "הִלְעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאֵדָם הַזֶּה".

ולא רק עשו נקרא "אָדום". גם זרעו לדורות נקרא כך. כי תולדותיו כיוצא בו, וגם הם צבועים כמותו, "גוזלים וחומסים, ומראים עצמם כשרים" (רש"י שם). לכן המשילו חז"ל את מלכות אדום שיצאה מֵעֵשָׂו, לאותה חיה טמאה שפושטת את טלפיה ומתחזה לטהורה (רש"י שם). "וְאֶת הַחֲזִיר" (דברים יד, ח) - זה אדום (ויק"ר יג, ה). "החזיר הזה, כשהוא שוכב, פושט טלפיו לומר: ראו שאני טהור!" (רש"י בראשית שם). וכך גם עשו, וזרעו של עשו.

הרי ראינו במשך הדורות את צביעותו של אדום. הכנסיה הנוצרית הרומאית קראה לעצמה תמיד "דת האהבה והרחמים", וכולם יודעים כיצד נראו האהבה והרחמים שלה כלפי יהודים! ... ולא רק כלפי יהודים. גם בינם לבין עצמם לחמו הנוצרים מלחמות קשות ואכזריות. אבל הם המשיכו לכנות את דתם "דת האהבה והרחמים" ... אח"כ בדורות האחרונים היתה אותה מלכות אדומה שהתחזתה להיות גן עדן סוציאליסטי. כולנו יודעים כמה רע וכמה מר היה למי שחי ב"גן העדן" הזה... זוהי הצביעות העִשְׂוִיָּת, להראות עצמם כשוחרי שלום ואנטי אימפריאליסטים וכד', בזמן שמהותם האמיתית היא רָשָׁע ואכזריות.

"על פן קרא שמו אָדום" - על שם הצביעות

התורה מספרת: "וַיָּזַד עֵשָׂב נָזִיד, וַיָּבֵא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵינָף. וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל עֵשָׂב: הִלְעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאֵדָם הַזֶּה כִּי עֵינָף אֲנִכִּי, עַל פֶּן קָרָא שְׁמוֹ אָדָם" (בראשית כה, כט-ל).

וצריך להבין: אם יכנס אדם לחנות בגדים ויבקש חליפה כחולה, ודאי לא נקרא לו משום כך "כחול"; וגם אם יהיה מישהו שכן יקרא לו משום כך "כחול", עדין לא נראה שיש מקום להנציה דבר כזה בתורה. ממילא קשה: מדוע מספרת כאן התורה, "על פן קרא שמו אָדום"? וכי מפני שביקש עֵשָׂו לאכול תבשיל אדום, ראוי לקראו "אָדום" לדורות עולם?! ולא רק הוא, אלא כל העם שיצא ממנו נקרא "אָדום"! וגם ארצו נקראת "אָדום"! והכל בגלל שביקש פעם אחת לאכול תבשיל אדום! מה ההגיון בזה?²

כמדומני שהפשט הוא כך: הרי מה היה אותו תבשיל אדום? אומרים חז"ל: "אותו היום נפטר אברהם אבינו, ועשה יעקב אבינו תבשיל של עדשים לנחם את יצחק אביו" (ב"ב טז, ב), [כפי הדין, ש"אָבֵל אסור לאכול משלו בסעודה ראשונה, ומצוה על שכניו שיאכילוהו משלהם כדי שלא יאכל משלו" (שו"ע יו"ד סי' שע"ח ס"א)]. לכן הכין יעקב את התבשיל, ולא יצחק, או רבקה (רבינו בחיי בראשית כה, כט). ולמה הכין יעקב דוקא תבשיל של עדשים, שהם מהמאכלים הרעים, ש"ראוי לאדם שלא לאכול מהן אלא מעט... ולא ירגיל עצמו להיות מזוננו מהם או לאֶכְלֹךְ עִם מְזוֹנֵנו תְּמִיד"? (רמב"ם הלכ' דעות פ"ד ה"ט) מסבירה הגמרא, שבעדשים יש רמז לענין האבלות: "מה עדשה זו אין לה פֶּה [אין לה סֶדֶק כמו לשאר הקטניות (רש"י)] - אף אָבֵל אין לו פֶּה [שהוא יושב ודומם (רש"י)]. דבר אחר, מה עדשה זו מגולגלת [=צורתה עגולה] - אף אַבְלֹת מְגֻלְגֶּלֶת ומחזרת על באי העולם" (ב"ב שם). פעם זה אָבֵל, ופעם ח"ו מישהו אחר אָבֵל.

והנה, עֵשָׂו ודאי יודע על פטירתו של אברהם. פטירתו של אברהם היא מאורע שהתפרסם בכל העולם (עי' ב"ב צא, א), ומסתמא עֵשָׂו הוא מאלו שמתעדכנים כל רגע ב"חדשות"! ... מסתמא גם היה בעצמו בהלויה. אברהם הוא הרי הסבא שלו! עֵשָׂו יודע א"כ שאברהם נפטר. עֵשָׂו גם איננו עם הארץ. הוא גדל בביתו של יצחק אבינו, ויודע היטב מדוע יעקב מבשל היום עדשים, ולמה הם מיועדים. אלא שעֵשָׂו רעב עכשיו, ומתחשק לו מאד לאכול דוקא את התבשיל הזה. והנה, לבקש במפורש את התבשיל שהכינו עבור אביו, ובנסיבות כאלו - זה לא נעים. אז מה עושים? מעמידים פנים כאילו לא יודעים מה התבשיל הזה, ואז הכל מסתדר. "הִלְעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאֵדָם הַזֶּה" ... לא שם לב שזה עדשים... אולי זה מרק עגבניות... תשפוך לי

מגאל... פֶּאָמְרָם שְׁלַחַן ה' נִבְזָה הוּא."

כמוכן, אין כוונת הנביא לומר, שהכהנים הקריבו בהמות שהן בעלות מום ממש מבחינת ההלכה - פֶּסַח וְעֹנֵן - שהרי הכהנים שואלים: "בְּמָה בְּזִינוּ אֶת שְׁמֶךָ? ... בְּמָה גִאֲלָנוּךָ? ...? הם אינם מבינים על מה הנביא מדבר איתם! על כרחך, שאין מדובר במומים של ממש, אלא רק מומים בדקות, שהם כשרים מבחינת ההלכה, אך יש בהם חסרון של הידור. כך משמע מהמשך דברי הנביא שם, שאמר: "וְאָרְוֵר נֹכַח וְיֵשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכָר, וְנִדְרֵר וְזָבַח מִשְׁחַת לֵה" (שם, יד); ומבואר ברמב"ם, שפסוק זה מדבר על מי שמביא קרבן כשר, אלא שאינו מן המובחר⁷. אלא שזה גופא מראה על זלזול בעבודה. מראה שבפנימיות לבם הם לא מעריכים אותה מספיק. מי שמעריך את העבודה, עושה אותו עם כל הלב, משתדל להביא את הקרבן המהודר ביותר, ולא קרבן עלוב ובלתי מהודר⁸.

ומזלזול בעבודת המקדש לזלזול בעבודת ה' בכלל. בהמשך דברי הנביא, הוא אומר: "תִּזְקְוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם אָמַר ה'. וְאֶמְרָתֶם: מַה נִּדְבַרְנוּ עֲלֵיךָ?" (שם, יג) וכי אנו מדברים נגד ה'?! אומר להם הנביא: כן! "אֶמְרָתֶם שְׁוֹא עֲבֹד אֱלֹקִים, וּמַה בָּצַע כִּי שְׁמַרְנוּ מִשְׁמַרְתּוֹ!" (שם, יד) גם כאן, אין כוונת הנביא לומר שישאל אמרו כך במפורש. לא היתה מפלגה שהצהירה: "שְׁוֹא עֲבֹד אֱלֹקִים"! כולם היו שומרי תורה ומצוות. אלא שבפנימיות לבם היתה נטיה דקה של "שְׁוֹא עֲבֹד אֱלֹקִים". לא העריכו מספיק את עבודת האלקים. לא הרגישו מספיק שהתורה היא חיי עולם שה' נטע בתוכנו, ולכן קיימו את מצוות התורה ברפיון.

שרשי ההתיינות - בתחילת בית שני

המעשים שמדבר עליהם מלאכי - שבזו את העבודה, והקריבו קרבנות בלתי מהודרים - הם כנראה היו הגורם למה שקרה אחר כך, שנהיו מתיוונים בעם ישראל. כי טבעו של אדם להמשך אחר היופי, ואם אין יופי בעבודת המקדש, ששם מגישים לה' קרבן עֹנֵן וְפֶסַח וחולה, יש מי שנמשך בעקבות כך אל תרבות יון, ששם היופי החיצוני הוא עניין גדול⁹. יכול להיות שזה היה אחד הגורמים להתיוונות בתחילת בית שני, וזה מה שגרם לגזירות אנטיוכוס, שבאו בגלל ההתיינות¹⁰.

התיקון לחטא הזה, של זלזול ואי הערכת עבודת המקדש, נעשה ע"י בני חשמונאי, שמסרו נפשם על עבודת המקדש, ובוזה תיקנו את היחס המזולזל שהיה כלפיה קודם (ע"י ב"ח אר"ח סוף סי' תר"ע).

אולי מפני כך, לאחר שעשה לנו הקב"ה ניסים וגבורה יד ישראל על היונים, תיקנו חז"ל במצנת נר חנוכה מדרגה של "מהדרין", ומדרגה נוספת של "מהדרין מן המהדרין" (שבת כא, ב). במצוות אחרות לא שמענו כזאת ולא ראינו כאלה, שיתקנו מדרגה על גבי מדרגה בהידור המצוה. רק במצוות הדלקת נר חנוכה תקנו כן^{11,12}. חוץ מזה, בכל מצוה אחרת, החיוב להוסיף ממון כדי להדרה הוא רק עד שליש במצוה ולא יותר (ב"ק ט, ב). [למשל, אם אפשר להשיג אתרוג כשר בעשרים שקל, ויש אתרוג יפה ממנו שעולה יותר - צריך להוציא עד שליש יותר בשביל הידור מצוה, אבל לא יותר

עשו מוכר את הבכורה בשמחה ובחפץ לב

אחרי שעשו מבקש מיעקב "הֲלֹעֵיטְנִי נָא מִן הָאֲדָם הָאֲדָם הַזֶּה", יעקב מסכים להענות לבקשה, אך יש לו דרישה מעשו: "מִכְרָה כִּיּוֹם אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי" (בראשית כה, לא). עשו מסכים למכירה, יעקב משביע אותו על כך, ורק אז הוא נותן לו לאכול.

לשם מה זקוק יעקב לבכורה? מה אכפת לו מי הבכור? - מסביר רש"י: "לפי שהעבודה בבכורות (ע"י זבחים קטו, ב). אמר יעקב: אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה". לכן מבקש יעקב מעשו למכור לו את הבכורה, כדי שרק יעקב יעבוד, ורק הוא יקריב את הקרבנות⁴.

לפני שעשו נותן את הסכמתו למכירה, הוא בודק את העיסקה. שואל עֵשָׂו את יעקב: "מה טיבה של עבודה זו?" (רש"י בראשית כה, לב) מסביר לו יעקב: "כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלויין בה, כאותה ששנינו: 'אֵלוֹ הֵן שבמיתה, שותי יין ופרועי ראש' (סנה' פג, א). אמר עֵשָׂו: הרי אני הולך למות על ידה! אם כן מה חפץ לי בה?" (רש"י בראשית שם) - יותר טוב שאוותר על הבכורה, ותהיה אתה הבכור.

גם אחרי שאכל ושתה ודעתו מתיישבת עליו, הוא נשאר איתן בדעתו: "וַיֵּאכַל וַיִּשְׂתֶּה, וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ, וַיִּבְזֵ עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה" (שם, לה). הוא לא אומר: "רימו אותי! סחטו אותי! נטלו ממני את בכורתי בעד נזיד עדשים!" הוא אומר: "איזה עסק טוב עשיתי! סוף סוף התפטרתי מן הבכורה!" הבכורה היא רק עבודת ה', עבודת קרבנות, ש'אזהרות ועונשין ומיתות תלויין בה". עשיתי אפוא עסק מצוין. גם נפטרת מן הבכורה, וגם הרווחתי נזיד עדשים! ...

חז"ל מוסיפים ואומרים, שאחרי מכירת הבכורה, עשו עוד קורא לחבריו ואומר להם: 'תראו את הטפש הזה! נתן לי נזיד עדשים בלא שקיבל שום תמורה ממשי' (ב"ר סג, ט). אין לו שום הערכה לבכורה ולעבודת הקרבנות, והוא שמח להיפטר מכל הענין ולמסור אותו ליעקב. אחרי שנים רבות הוא כבר מבין יותר, ומתחיל להצטער. "וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעָמִים, אֶת בְּכֹרְתִי לְקַח, וְהִנֵּה עֲתָה לְקַח בְּרֹכְתִי" (בראשית כז, לו). אבל זה היה עשרות שנים אחר כך⁵. בינתיים - לא חסרה לו העבודה. כרגע - "וַיִּבְזֵ עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה". לא אכפת לו ממנה.

זלזול בעבודה בתחילת בית שני

גם בהפטר השבוע אנו קוראים על תופעה של זלזול בעבודה. הנביא מלאכי עומד בתחילת בית שני ומוכיח את הכהנים על זה שהם מקריבים קרבנות בצורה בלתי מהודרת: "הִכְהַנְתִּים בּוֹזֵי שְׁמֵי... מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחֵי לְחֶם מְגָאֵל... פֶּאָמְרָם שְׁלַחַן ה' נִבְזָה הוּא. וְכִי תִגְשׁוּן עֹנֵן לְזִבְחֵי אֵין רָע? ! וְכִי תִגְשׁוּן פֶּסַח וְחֻלְיָה אֵין רָע? ! הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפָחֶתְךָ; הִירְצָךְ אוֹ הִישָׂא פְּנֵיךָ? !" (מלאכי א, ו-ח). לַפְחָה הפרסי לא היית מעז להביא קרבן כזה! במקרה הטוב היה זורק אותך מהבית, ובמקרה הרע היה נושא את ראשך מעליך ותולה אותך על עץ! אם כן, למה לקב"ה אינכם נמנעים מלהביא קרבנות כאלו? מפני שאינכם מעריכים מספיק את עבודת הקרבנות⁶! "מְגִישִׁים עַל מִזְבְּחֵי לְחֶם

ממילא, תשובת המשקל והתיקון לעון זה הוא, להיות "מהדרין מן המהדרין". להחזיר בחזרה את יחס הכבוד לעבודת ה' ¹⁴. ואכן, ברוך ה', אין כמעט יהודי שלא משתדל לקיים את מצות נר חנוכה במדרגה זו של "מהדרין מן המהדרין". והכל בזכות מסירות נפשם של החשמונאים.

מזה (עי' פרטי הימים בזה בשו"ע או"ח סי' תרנ"ו). והנה כאן, ההידור במצוה הוא הרבה יותר משליש! את עיקר המצוה אפשר לקיים בשמונה נרות (נר לכל יום), ואילו ההידור הוא בשלשים וששה נרות, בגלל שמוסיף והולך כבית הלל, או פוחת והולך כבית שמאי. שלשים וששה נרות ביחס לשמונה נרות הם הרבה יותר משליש. למה הדגישו חז"ל כל כך את ענין ההידור במצוה זו, עד שתקנו "מהדרין" ו"מהדרין מן המהדרין", וגם שיהיה ההידור הרבה יותר משליש?

כנראה, מפני שמה שהביא לשעבוד יון ולגזרות אנטיוכוס הוא מה שלא השתדלו להדר במצוות ¹³. "וכי תגשון עגור לזבוח - אין רע! וכי תגישו פסח וְחִלָּה אֵין רָע!"

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

1. לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר/הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. הקשר בפרשת תולדות: "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יַצְחָק... בְּקִרְיַת אֶת רִבְקָה" (בראשית כה, יט-כ) - "רִבְקָה אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו" (שם, כח, ה). הקשר הוא משלים: אלה תולדות יצחק בקחתו את רבקה - יעקב ועשו. [אפשרות נוספת: "רִבְקָה בַת בְּתוּאֵל... אֲחֻזַּת לָבָן הָאֲרָמִי" (שם כה, כ) - "לָבָן בֶּן בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אָחִי רִבְקָה" (שם, כח, ה). אפשרות נוספת: "בְּקִרְיַת אֶת רִבְקָה... מִפְּדֵן אֲרָם" (שם כה, כ) - "לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנֹת כְּנָעַן... וַיִּלְךְ פְּדֵנָה אֲרָם" (שם כח, ו-ז). אפשרות נוספת: "בְּקִרְיַת אֶת רִבְקָה בַת בְּתוּאֵל" - "וַיִּקַּח אֶת מְחֻלַּת בַּת יִשְׁמָעֵאל" (שם כח, ט). יצחק הצדיק לקח צדקת, ועשו הרשע "הוסיף רשעה על רשעתו" (רש"י שם) ולקח מרשעת. קשר של ניגודיות - זה לעומת זה].
2. הרמב"ן כתב, שְׁעֵשָׂו לא ידע מה יש בתבשיל, ולכן כינהו "הָאֲדָם הָאֲדָם הַזֶּה". והטעם שקראו לו מפני זה "אָדָם" לדורי דורות, "כי לעגו עליו שמכר בכורה נכבדת בעבור תבשיל מעט" בצבע אדום (רמב"ן בראשית כה, ל). והרב שליט"א דרך כאן בדרך אחרת בביאור הענין, במהלך עמוק ונפלא, וכפי שיבואר.
3. שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי (מגילה יג, א).
4. המהר"ל ("ב"גור אריה") והט"ז (בספרו "דברי דוד" עה"ת) מקשים, איך הועילה המכירה לענין העבודה? היתכן שכהן ימכור את כהונתו לישראל והישראל יעבוד במקדש? ותיצרו, שלא היה פסול זרות על מי שאינו בכור כמו פסול זר בזה"ש שאין זר כשר לעבודה. אלא קודם מתן תורה, כל מי שהוא צדיק - הרי הוא ראוי להקרבה. ומה שאמרו חז"ל שהעבודה היתה בבכורות, הכוונה שהיתה להם רק זכות מדין כבוד ושררה. [כמו שמכבדים כהן לעלות ראשון לתורה ולברך ראשון בסעודה, שהוא רק ענין של קדימות וכבוד, ולא שאחרים פסולים לזה]. ורצה יעקב לסלק זכות זו של עשו אחיו ע"י המכירה והשבועה, שע"י יאבד עשו את זכותו ולא יגש עוד להקריב. וראיה לשיטת המהר"ל והט"ז ממלכי צדק מלך שלם, שהיה "כהן לאל עליון" (בראשית יד, יח), ומבואר ברש"י (שם) שמלכי צדק הוא שם בן נח. ושם בן נח הרי לא היה בכור, אלא יפת אחיו היה הבכור (עי' בראשית י, כא ורש"י שם). אלא צפה נח שלשלת האבות יוצאת משם, ולכן עמד ומסר לו את הכהונה, על אף שלא היה בכור (במדב"ר ד, ח). וזו ראיה לשיטת המהר"ל והט"ז.
5. שהרי מכירת הבכורה היתה ביום בו מת אברהם אבינו (רש"י בראשית כה, ל) והוא בן מאה שבעים וחמש שנה (בראשית כה, ז), יצחק בן שבעים וחמש שנה (עי' שם כא, ה), ויעקב ועשו בני חמש עשרה שנה (עי' שם כה, כו). וכשאמר עשו "וַיִּצְקֵבֶנִי זֶה פְּעַמִּים", היה זה אחר שקבל יעקב את הברכות מיצחק אביו, שאז היה יעקב בן ששים ושש (רש"י שם כה, ט). הרי שמכירת הבכורה ועד נטילת הברכות עברו ארבעים ושמונה שנה.
6. גם הַשְּׁחָתָת בְּרִית הַלֹּוי, שמלאכי בא על כך בטענה אל הכהנים "שְׁחָתָם בְּרִית הַלֹּוי" (מלאכי ב, ח), ודרשו חז"ל שהכוונה היא לכהן או לוי המסייעים בבית הגרנות (בכורות כו, ב) - נובעת מזלזול בעבודה. כי כהן או לוי המסייעים בבית הגרנות, מראים בכך כאילו עבודת המקדש איננה סיבה מספקת לקבלת מתנות הכהונה, וכאילו צריכים כהן או הלוי לעשות עו"ד איזה דבר עבור הישראל, כדי לקבל את מתנותיהם בזכות ולא בחסד. וא"כ התנהגות כזו גורמת לזלזול והשחתת כבוד עבודת המקדש, כאילו עבודת המקדש אינה שווה את המעשר (עי' רמב"ם הלכ' תרומות פ"ב הי"ח-ה"ט).
7. דזה לשון הרמב"ם: "לא כל דבר שאינו פסול מביא אותו לכתחילה. כיצד? היה חייב עולה - לא יביא שְׁחָתָת כחשור וכעור, ויאמר: הרי אין

בו מום! ועל זה נאמר: נֶאֱרָוּר נֹכַח וְגו'. אלא כל שיביא לקרבן - יביא מן המובחר" (רמב"ם הלכ' איסורי מזבח פ"ד ה"א). הרי שהפסוק מדבר על קרבן שהוא כשר מעיקר הדין, אלא שאינו מן המובחר, ובכל זאת הנביא מכנה קרבן זה "מִשְׁחָתָם בָּהֶם, מוֹם בָּם" (ויקרא כב, כה).

8. ואפילו בככור ובמעשר בהמה, שאין לאדם בחירה איזו בהמה להביא, אמרו חז"ל: "נְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה'... שְׁמָה תְּבִיאֵנוּ... עוֹלְתֵיכֶם וְזֹבְחֵיכֶם... וְכָל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם (דברים יב, יא). אין לי אלא נדרים ונדבות; מנין לרבות בכורות ומעשרות, חטאות ואשמות? - תלמוד לומר: וְכָל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם" (ספרי פרשת דברים פסקא ס"ח). וכתב על זה רבינו הלל בפירושו שם: "אף על גב דבכור תלוי בפטר רחם, ומעשר כתיב ביה 'לֹא יִבָּקֵר בֵּין טוֹב לְרַע וְלֹא יִמְיָנֵנוּ' (ויקרא כז, לג), כתיב 'מִבְּחַר', לִפְטוּמֵינָהוּ, דלהוי מן המובחר". (וכן מובא שם בהגהות וביאורים בשם הראב"ד).

9. וגם עצם השם "יָנֵן", בהיפוך סדר האותיות הוא "נוי", לשון יופי (של"ה מסכת תענית פרק "תורה אור" אות פ"ט).

10. כמבואר בב"ח (או"ח סוף סי' תר"ע), שמה שהתירשלו בעבודת הקרבנות, זה הביא לגזירות יון וביטול העבודה בזמן היונים.

11. אמנם גם במצוות אחרות, חוץ ממה שמצינו הידור של נוי - "סוכה נאה, לולב נאה, שופר נאה" וכד' (שבת קלג, ב) - מצינו גם הידור שאינו משום "נוי", אלא הידור במדרגת קיום המצוה, כגון: הידור בציצין שאינן מעכבין את המילה, וכן שיתקע בשופר של איל (להזכיר זכות עקדת יצחק), אע"ג שיוצא בודאי גם בשופר אחר, וכן מצינו הידור באיזה מרור לצאת (עי' שו"ע או"ח סי' תע"ג ס"ה) אע"ג דאיכא חמשה מינים שהם כשרים למרור - הנה בכל ההידורים הללו, הוא לא רק הידור, אלא גם קצת חיוב, דחובה על כל אדם לקיים המצוה באופן המהודר - למול גם ציצין שאינן מעכבים, ולחזור אחר המרור המהודר יותר, ולתקוע בשופר של איל. והיינו, דאין זה רק הידור, אלא גם חיוב, אלא שטעם החיוב הוא משום הידור. משא"כ בנר חנוכה, אין שום חיוב להדר במדרגות "מהדרין" ו"מהדרין מן המהדרין", ורשאי לכתחילה לקיים המצוה באופן של "נר איש וביתו". והידור כזה במעלת המצוה, שאין בו חיוב כלל, רק הידור - לא מצינו בשום מצוה שיתקנו חז"ל גדר כזה.

12. לגבי מדרגת "מהדרין" יש להעיר, שלא ברור שיש כאן מדרגה מיוחדת של הידור שאינו קיים בשאר המצוות. דהנה כבר הקשה הפנ"י (שבת כא, ב), מה נשתנתה מצוה זו משאר מצוות, שבשאר מצוות אמרי' "מצוה בו יותר מבשלוחו", וכאן תקנו לכתחילה שיצאו כל בני הבית בנר אחד. ותיירץ, "דשאני הכא, שאין הכא עיקר המצוה אלא בסמוך לרה"ר שהוא משום פרסומי ניסא, משום כך הטילו חובת מצוה זו כאילו היא חובת הבית. ועדיין צריך עיון". עכ"ל. ומבואר מלשונו, שבאמת מצות נר חנוכה היא חובת גברא, ולא חובת הבית (כמזוזה), ומן הראוי היה שלא לצאת בהדלקת בעל הבית, אלא שכל אחד ידליק בפני עצמו, משום "מצוה בו יותר מבשלוחו"; אך כיון שעיקר מצוה זו הוא פרסום הנס, משום כך הטילו חובת מצוה זו כאילו היא חובת הבית. ונמצא לפ"ז, שמדרגת "מהדרין", שהיא "נר לכל אחד ואחד", אינה אלא האופן הפשוט שהיה צריך להיות, שידליק כל אחד בפני עצמו משום "מצוה בו יותר מבשלוחו", וזהו הידור שקיים באמת בכל המצוות - "מצוה בו יותר מבשלוחו" - ואין כאן הידור מיוחד במצות נר חנוכה.

אלא שביאור זה יתכן רק לשיטת הרמ"א (או"ח סי' תרע"א ס"ב), שכל אחד מבני הבית מדליק בפני עצמו. אבל לשיטת הרמב"ם (פ"ד מהל' חנוכה ה"א) שבעה"ב הוא זה שמדליק נרות כמנין בני הבית, נמצא באמת שה"מהדרין" הוא הידור מיוחד במצות נר חנוכה, ואינו משום "מצוה בו יותר מבשלוחו".

13. "מעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו. לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך" (סנהדרין מו, א). "מפני שהיו פרוצים בעבירות, שהיו רואין לוחצין של ישראל, שהיונים הם גוזרים עליהם גזירות, והיו מצות בזויות בעיניהם" (רש"י שם).

14. ועי' הגה' רעק"א על השו"ע (או"ח סי' תרע"א סק"א) שכתב, שגם בעיקר המצוה דנר חנוכה (נר איש וביתו) איכא חומרא, שלא קיים בה הדין שלא לבזבז על המצוה יותר מחומש מנכסיו, וצריך להוציא עליה אף יותר מזה. [וחלק שם על הפמ"ג שכתב שגם על נר חנוכה אל יבזבז יותר מחומש]. אך כתב, דהטעם שהחמירו במצוה זו יותר, הוא משום פרסום הנס.